

Kirkkotila ja kristillinen musiikkiperintö vauvamusiiikki-toiminnassa

Aino-Elina Kilpeläinen
Helsingin yliopisto

Tässä artikkelissa tarkastellaan laadullisen tapaustutkimuksen keinoin kirkkotilaa vauvamusiikkitoiminnan paikkana, erityisesti osallistujien kokemuksia siitä ja lasten reaktioita toimintaan ja kirkkotilaan. Tutkimuksessa kysytään, minkälaisia kokemuksia syntyy vuorovaikutuksessa kirkkotilan ja kristillisen musiikkiperinnön kanssa vauvamusiikkitoiminnan aikana. Aineisto on kerätty suomalaisessa kaupunkiseurakunnassa havainnoimalla, videoimalla ja haastatteleamalla lapsensa kanssa toimintaan osallistuneita äitejä toimintaperiodin alussa ja lopussa. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä. Vauvamusiikkitoimintaa järjestettiin noin kahden kuukauden mittaisena jaksona, jonka aikana kokoontumisia kirkkotilassa oli kerran viikossa. Artikkelissa toimintaa tarkastellaan kulttuuriperintökasvatuksen ja osallisuuden näkökulmista. Osallisuus on keskeinen tavoite kirkon ja yhteiskunnan kasvatustoiminnassa. Vauvamusiikkitoiminnassa kristinuskon aineellinen kulttuuriperintö (kirkkotila) yhdistyi aineettomaan kulttuuriperintöön, erityisesti kristilliseen musiikkiperintöön sekä musiikkitoiminnassa käytettyyn rekvisiittaan ja lastenlaulustoon. Toiminnassa laulettiin perinteisiä kristillisiä lauluja, kuten virsiä ja joululauluja, uusia hengellisiä lastenlauluja sekä musiikkitoimintaan tarkoitettuja lauluja. Vauvat olivat ensimmäisellä kerralla hyvin rauhallisia ja tarkkaavaisia, mutta vauvamusiikkitoiminnan myötä rohkeus kirkkotilan tutkimiseen lisääntyi. Äidit kokivat kirkkotilan kauniiksi ja erityislaatuiseksi paikaksi vauvamusiikkitoiminnan järjestämiseen. Vauvan kanssa kirkkotilassa oleminen tarjosi uuden näkökulman kirkkotilaan, mutta tila koettiin myös haastavaksi, jos vauva oli itkuinen tai levoton. Vauvamusiikkitoiminnan myötä äidit pääsivät kirkkoon, jonne eivät olisi muuten vauvan kanssa menneet. Toiminnan myötä kirkkotila tuli uudella tavalla tutuksi sekä vauvoille että äideille. Yksittäiset laulut siirtyivät myös kotona laulettaviksi. Toiminta ilmentää ja vahvistaa jo vauvaikäisten osallisuutta uskonnollisesta kulttuuriperinnöstä.

Johdanto

Uskonnon aineellinen ulottuvuus on herättänyt kiinnostusta viime vuosina. Uskonnollisten paikkojen avulla ylläpidetään yhteisön traditiota sekä rakennetaan uskonnollista identiteettiä (Bergholm & Hämäläinen 2018, 7–8). Kristinuskossa tärkeimpiä uskonnollisia paikkoja ovat kirkkorakennukset, jotka on rakennettu alun perin jumalanpalveluskäyttöön. Kirkkojärjestyksen mukaan kirkko vihitään Jumalalle pyhitetyksi huoneeksi, jota ”saa käyttää vain sen pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin” (Kirkkojärjestys 14. luku 2 §). Tarkemmin näitä tarkoituksia ei määritellä, vaan todetaan, että kirkon käyttämisestä päättävät kirkkoherra ja kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto yhdessä. Viime vuosina on tehty monenlaisia kokeiluja kirkkotilojen käytöstä: ihmisiä on kutsuttu esimerkiksi nukkumaan päiväunet kirkossa tai yöpymään siellä

kokonaisen yön. Toisaalta on keskusteltu siitä, soveltuuko kirkkotila koulun yhteisen joulujuhlan pitopaikaksi. Piispat nostavat tuoreessa kannanotossaan esille kulttuuriperinnön ja monikäyttöisyyden näkökulman kirkkotiloihin: ”Kirkot palvelevat paitsi seurakuntien jumalanpalvelustiloina myös kokoontumispaikkoina erilaisissa tilanteissa. Ne ovat osa suomalaista kulttuuriomaisuutta ja kansallismaisemaa. Niitä vaalitaan monenlaista yhteistä käyttöä varten. Niissä pidetään konsertteja ja järjestetään kansalaiskeskusteluja. Näin voidaan tehdä jatkossakin.” (Piispojen kannanotto 5.12.2019.)

Viime aikoina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on pohdittu kirkkorakennusten monipuolisempia käyttömahdollisuuksia, mikä liittyy osittain kirkon talouden heikentymiseen ja paineeseen vähentää kiinteistöjen määrää. Vuonna 2016 kirkon tulevaisuuskomitean mietinnössä ehdotettiin, että kirkkotiloista kehitettäisiin muunneltavia, monenlaisiin käyttötarpeisiin sopivia seurakunnan kohtaamispaikkoja (Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö 2016, 78–79). Ehdotuksen pohjalta asetettiin työryhmä, joka valmisteli yhteistyössä Museoviraston kanssa mietinnön kirkkotilojen kehittämisestä monikäyttöiseksi yhteisön toiminnan keskuksiksi (Samman katon alle 2019). Tämä artikkeli tuo yhden näkökulman keskusteluun kirkkotilan käytön laajentamisesta jumalanpalveluselämästä myös muuhun seurakuntatoimintaan.

Tässä artikkelissa tarkastellaan, minkälaisia kokemuksia syntyy, kun seurakunnan vauvamusiikkitoimintaa järjestetään seurakuntatalon sijaan kirkkotilassa. Suomessa kirkkotilojen käyttö lasten musiikkitoiminnassa on varsin vähäistä, kun taas Tanskassa evankelis-luterilaisen kirkon vauvamusiikkitoiminta järjestetään pääosin kirkkotilassa (Nielsen 2015). Tutkittu vauvamusiikkitoiminnassa osallistujat ovat vuorovaikutuksessa kirkkotilan lisäksi kristillisen musiikkiperinnön kanssa. Tässä artikkelissa kirkkotilassa järjestettävää vauvamusiikkitoimintaa tarkastellaan kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmasta, jolloin kiinnostuksen kohteena on vuorovaikutus sekä aineellisen että aineettoman kulttuuriperinnön kanssa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon aineelliseen kulttuuriperintöön kuuluvat esimerkiksi kirkollinen rakennusperintö, esineistö ja taide. Aineetonta kulttuuriperintöä ovat puolestaan kirkkomusiikki ja kirkollinen tapakulttuuri. (Kulttuuriperintö kuuluu kaikille 2017.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty suomalaisessa kaupunkiseurakunnassa vuonna 2016. Aineistossa vauvamusiikkitoiminnan elementit yhdistyvät kristilliseen kulttuuriperintöön, esimerkiksi kirkkotilaan, virsiin ja perinteisiin joululauluihin. Tutkimuskysymys on: minkälaisia kokemuksia syntyy vuorovaikutuksessa kirkkotilan ja kristillisen musiikkiperinnön kanssa vauvamusiikkitoiminnan aikana?

Uskonnollisten yhteisöjen toteuttamaa varhaiskasvatusta on Suomessa tarkasteltu vain yksittäisissä opinnäytteissä, vaikka varhaiskasvatuksen kautta tavoitetaan monia perheitä säännöllisesti. Kotien uskontokasvatuksen tukeminen näyttää olevan myöhemmän uskonnollisuuden kannalta keskeisempää kuin esimerkiksi rippikoulu (Niemelä 2011; Niemelä & Porkka 2015). Ei tiedetä paljoakaan siitä, mitä uskonnollisten yhteisöjen varhaiskasvatustilanteissa tapahtuu tai minkälaisia kokemuksia ne tarjoavat osallistujille. Kirkkotilan käyttöä jumalanpalveluksissa on tutkittu liturgiikan alalla ja virsien laulamista hymnologisessa tutkimuksessa, mutta kirkkotilan käyttöä lapsiperheille suunnatussa musiikkitoiminnassa ei ole Suomessa aiemmin tutkittu. Tämän tutkimuksen tulokset voivat tarjota uskonnollisille yhteisöille näkökulmia kasvatustoimintansa kehittämiseen sekä toisaalta avata tieteellistä keskustelua uskonnollisen ja kulttuurisen oppimisen alkuvaiheista.

Lapset ja kirkko

Evankelis-luterilaisessa kirkossa lapsiperheille tarkoitettut perhekerhot ja musiikkiryhmät ovat säilyttäneet varsin hyvin suosionsa 2010-luvulla, vaikka kirkon jäsenmäärä on laskenut voimakkaasti (ks. esim. Erilaistuva kirkko 2016). Suomessa on ollut kirkon järjestämää vauvamusiikkitoimintaa 1980-luvulta lähtien (Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnissa 2004). Seurakuntien musiikkileikkikoulutoiminnasta käytetään yleistä nimeä kirkkomuskari, mutta ryhmällä on käytännössä monenlaisia nimiä. Kirkkomuskarissa yhdistyvät varhaisiän musiikkikasvatus ja kirkon varhaiskasvatus. Tavoitteena on tukea musiikillista kehitystä, lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja hengellistä elämää sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta (Lapsi ja musiikki seurakunnassa 2015). Seurakunnan varhaiskasvatusta on kehitetty aktiivisesti 2010-luvulla tuottamalla uutta materiaalia musiikkitoiminnan käyttöön (esim. Kirkkomuskari-kirjat ja Lasten virsi). Suomessa seurakuntien musiikkitoimintaa on järjestetty useimmiten seurakuntasalissa tai kerhotilassa.

Tanskassa seurakuntien organisoima vauvamusiikkitoiminta järjestetään pääosin kirkkorakennuksissa. Toiminnan aikana esimerkiksi liikutaan kirkkotilassa, sytytetään kynttilöitä ja tutkitaan kastemaljaa (ks. Kilpeläinen & Nielsen 2018; Kilpeläinen & Ruokonen 2018). Laajan tanskalaisen tutkimuksen mukaan (Nielsen 2015) *babysalmesang*-toimintaan osallistuneet äidit kokivat toiminnan tarjoavan rauhan ja turvallisuuden kokemuksia sekä yhteyden tunnetta oman lapsen kanssa. Tärkeä osa kokemuksesta olivat kirkkotilan akustiikka ja tunnelma, virret ja pienet, toistuvat rituaalit. Toiminta koettiin erityiseksi ja merkitykselliseksi. Lähes 80 % äideistä koki, että kirkkotilalla on rauhoittava vaikutus omaan lapseen. Äitien kokemukset toiminnasta olivat hyviä, ja kaikki osallistujat olivat valmiita suosittelemaan toimintaa myös muille. Yli 70 % osallistujista suunnitteli laulavansa virsiä kotona aiempaa useammin. (Nielsen 2015, 145–148)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty suomalaisen kaupunkiseurakunnan kirkkotilassa järjestetystä vauvamusiikkiryhmästä vuonna 2016. Toiminnassa laulettiin lastenlaulujen lisäksi virsiä ja monia joululauluja. Luterilaisissa kirkoissa virsilaulu on ollut keskeinen osa aineetonta kulttuuriperintöä, jota on opittu esimerkiksi kodeissa, jumalanpalveluksissa, rippikoulussa ja koulussa (esim. Kiiski 2014, 227–228). Joululaulut ovat mielenkiintoinen erityisryhmä kristillistä kulttuuriperintöä: niiden tärkeä asema näkyy esimerkiksi Kauneimmat joululaulut -tilaisuuksien suosiossa. Tilaisuuksiin osallistuu sellaisia ikäryhmiä, jotka eivät käy jumalanpalveluksissa säännöllisesti. Kauneimpiin joululauluihin osallistutaan jouluisen tunnelman, kirkkotilan, joululauluihin liittyvien muistojen ja yhdessä olemisen kokemuksen vuoksi. (Innanen 2014, 279, 282–283.)

Kirkkotila on osa uskonnollista kulttuuriperintöä, johon on pyritty tutustuttamaan myös lapsia. Lapsia on rohkaistu vuorovaikutukseen kirkkotilan kanssa erityisesti ns. kirkkopedagogiikassa, joka on Saksassa 1980-luvulla syntynyt menetelmä kirkkotilaan tutustumiseen kokemuksellisesti ja vuorovaikutuksellisesti (ks. Issakainen 2005). Tällaista lähestymistapaa on jonkin verran käytetty Suomessakin lapsille järjestetyissä kirkkovierailuissa. Viime vuosina uskontojen pyhiin rakennuksiin on tutustuttu myös lisätyn todellisuuden teknologian avulla (Ikonen 2017). Ulrich Riegel ja Katharina Kindermann (2016) ovat tarkastelleet kirkkotilaa oppimisympäristönä koulun uskonnonopetuksessa. Kirkkovierailu ei parantanut oppimistuloksia kirkkotilaan liittyvien tietojen suhteen verrattuna koulussa opiskeluun, mutta se tarjosi mahdollisuuden kokea kirkkotilan tunnelmaa. Kirkkotilaan liittyikin jotakin kokemuksellisesti erityistä: tunnelma tai akustiikka on toisenlainen kuin muissa rakennuksissa.

Toisaalta lasten ja kirkkotilan suhteeseen liittyy myös jännitteitä. Nämä liittyvät erityisesti lasten läsnäoloon kirkossa jumalanpalveluksen aikana. Perinteisesti kirkkotilassa on istuttu paikoillaan ja laulamista lukuun ottamatta kuunneltu hiljaa jumalanpalvelusta. Tällöin on voitu paheksua lasta, joka ei ole hiljaa. Lapselle luontainen tapa oppia asioita on liikkua, tutkia, katsoa ja kokeilla, mutta jumalanpalveluksessa lapsilta on voitu odottaa paikoillaan istumista (Issakainen 2005, 126). Jopa lasten uskontokasvatusta käsittelevissä kirjoissa on aiemmin lapsen osallistumisesta jumalanpalvelukseen tarkasteltu siitä näkökulmasta, miten lapsi aiheuttaisi mahdollisimman vähän häiriötä aikuisille (Ratcliff 1988). Kuitenkin viime aikoina on kuulunut toisenlaisia äänenpainoja. Nykyinen jumalanpalveluksen opas sanoo: ”Jumalanpalveluksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsiin. Lasta on pidettävä jokaisen jumalanpalveluksen kunniavierana. Hänen arvonsa on tunnustettava ja hänen osallistumisestaan tuettava kaikin keinoin.” (Palvelkaa Herraa iloiten 2009, 73.) Eriikka Jankko kiinnittää väitöskirjatutkimuksessaan huomiota siihen, että kunniavieras-nimitys ilmentää toisaalta arvonantoa mutta toisaalta korostaa suhtautumista lapsiin vieraina eikä yhteisön jäseninä (Jankko 2019, 187). Outi Tukia-Takalan raportti Liedon keskiaikaisen kirkon uudistamistyöstä tuo esille, että seurakuntalaisten asenteet lapsia kohtaan ovat edelleen moninaiset. Toisaalta lapset toivotetaan tervetulleiksi kirkkoon, toisaalta ollaan huolissaan, että lapset voivat häiritä aikuisten rauhaa kirkossa. (Tukia-Takala 2019, 30–35.)

Osallisuus ja kulttuurinen oppiminen

Tässä artikkelissa vauvamusiikkitoimintaa tarkastellaan kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmasta. Kulttuuriperintökasvatuksessa tärkeää on luoda suhde ympäröivään kulttuuriin lapsen kanssa yhdessä toimimalla (Benjamin, Laine & Kallioniemi, 2015, 191). Suhdetta kulttuuriin voi tarkastella myös osallisuus-käsitteen kautta. Osallisuus on tärkeä tavoite evankelis-luterilaisen kirkon kasvatustutkimuksissa ja kulttuuriperintöstrategiassa (Lapsi on osallinen 2008; Lapset seurakuntalaisina 2013; Lapsi ja musiikki seurakunnassa 2015; Kulttuuriperintö kuuluu kaikille 2017). Osallisuus on muutenkin keskeinen käsite tämänhetkessä kasvatustutkimuksessa, mutta käsitettä käytetään monissa eri merkityksissä. Tässä artikkelissa osallisuutta tarkastellaan painottaen osallistumisnäkökulmaa (*participation*), joka on ollut varhaiskasvatuksen tutkimuksessa keskeinen (ks. esim. Turja 2012; Kangas 2016). Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksien sopimuksen mukaan tulee edistää lasten oikeutta ”osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään” (Yleissopimus lasten oikeuksista 1989, 31 artikla).

Osallisuus lisääntyvänä ja syvenevänä osallistumisena kytkeytyy myös sosiokulttuuriseen oppimisenäkemykseen, jonka mukaan oppiminen on asteittain syvenevää osallistumista ja osallisuutta jonkin yhteisön kulttuurista (esim. Lave & Wenger 1994). Ihmisen kulttuurinen oppiminen alkaa jo ennen syntymää (Rogoff 2003, 68). Sikiö oppii tunnistamaan äitinsä äänen ja kuulee äidinkieltään. Myös musiikillinen enkulturaatio alkaa jo raskausaikana (Virtala 2015). Melodioita voi oppia tunnistamaan jo kohdussa. Barbara Rogoff (2003, 282–326) korostaa osallistumisen keskeisyyttä kulttuurin oppimisen kannalta. Lapsi voi oppia vain sellaista, mitä hän pääsee näkemään ja kokemaan. Aikuisella on valtaa sen suhteen, millaisia kulttuurisia kokemuksia lapsi saa ja minne hän pääsee osallistumaan. Rogoff on käyttänyt käsitettä ”ohjattu osallistuminen” (*guided participation*) sellaisesta osallistumisesta, jossa lapsi voi aikuisen tuella osallistua kulttuurisiin toimintoihin ja oppia kulttuuria osallistumisen kautta. Taustalla on Vygotskyn ajatus siitä, että oppiminen tapahtuu lähikehityksen vyöhykkeellä: sellaisella osamisen reuna-alueella, jolla lapsi ei selviydy tehtävästä vielä yksin, mutta aikuisen tuella selviytyy ja samalla oppii uutta (Vygotsky 1978).

Ensimmäiset osallisuuden kokemukset voivat syntyä jo vauvaiässä varhaisen vuorovaikutuksen kautta, kun vauva kokee, että hänen tarpeisiinsa vastataan. Vanhemman ja lapsen välinen virittyminen toisilleen ja yhteinen leikki tukevat osallisuuden kehittymistä (Mäkelä 2011). Varhaiskasvatuksen tutkimuksessa on tarkasteltu esimerkiksi päiväkotikonteksteja siitä näkökulmasta, miten ne mahdollistavat lasten osallisuutta. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on moniulotteista. Mukanaolo on osallisuuden alku. Pienen lapsen osallisuus alkaa kehittyä osallistumisesta muiden rakentamaan toimintaan. Kasvun myötä lapsi voi vaikuttaa yhä enemmän ympäristöönsä. Yksi Leena Turjan esittämä osallisuuden ulottuvuus on ”osallisuus materiaaliin resursseihin”. Tilojen ja välineiden käyttömahdollisuus voi olla rajallinen ja niiden käyttöön voi liittyä kulttuurisia esteitä (Turja 2012, 49–51). Juuri tämän tyyppinen näkökulma liittyy osallisuuteen kirkkotilasta ja kristillisestä musiikista. Voidaan esimerkiksi ajatella, että kirkkotila tai virret eivät kuulu tai sovi lapsille tai lapsilta voidaan edellyttää sellaisia toimintatapoja, jotka ovat heille ikään nähden liian haastavia.

Vaikka tämän artikkelin näkökulma nousee kulttuurisesta oppimisesta, tulee huomata, että uskontokasvatuksen näkökulmasta vuorovaikutus uskonnollisen kulttuuriperinnön kanssa kytkeytyy uskonnon opettamiseen ja oppimiseen. Sosiokulttuurista näkökulmaa on soveltanut uskonnon oppimiseen esimerkiksi Holly Allen (2004) ja Chris Hermans (2003). Allen on todennut, että ihmiset oppivat olemaan uskonnollisen yhteisön jäseniä, kun he aktiivisesti osallistuvat yhteisön toimintaan. Oppiminen on sosiaalinen asia, joka syntyy läsnä olevien ihmisten ja sosiaalisen ympäristön välineiden vuorovaikutuksessa (Allen 2004). Hermansin mukaan uskontoon liittyviä kulttuurisia välineitä ovat esimerkiksi esineet, symbolit, paikat ja kertomukset. Vanhemmat ja lapset rakentavat merkityksiä uskonnollisille käytännöille vuorovaikutuksessa toistensa ja uskonnollisten välineiden kanssa. (Hermans 2003, 259.)

Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä artikkelissa tarkastellaan laadullisen tapaustutkimuksen keinoin vauvamusiikkiryhmää, joka kokoontuu kahden kuukauden ajan kirkkotilassa. Tutkimuksessa tarkastellaan, minkälaisia kokemuksia syntyy vuorovaikutuksessa kirkkotilan ja kristillisen musiikkiperinnön kanssa vauvamusiikkitoiminnan aikana. Aineistoa kerättiin haastattelemalla toimintaan osallistuneita äitejä toimintaperiodin alku- ja loppupuolella, havainnoimalla toimintaa sekä videoimalla yhden kerran.

Vauvamusiikkitoimintaa järjestettiin kerran viikossa kahden kuukauden ajan ennen joulua. Osallistujien anonymiteetin suojaamiseksi tässä artikkelissa ei nimetä seurakuntaa tai kirkkorakennusta, jossa aineisto on kerätty, vaikka osallistujia tuli useamman seurakunnan alueelta. Vauvamusiikkitoimintaan osallistui yhteensä 11 vauvaa äitinsä kanssa. Vauvoista suurin osa oli perheensä esikoisia. Vauvojen iät vaihtelivat: nuorin oli toiminnan alkaessa reilun kuukauden ikäinen, vanhin oli 10 kuukautta. Tässä artikkelissa tarkastellaan erityisesti viiden toimintaan osallistuneen vauvan ja heidän äitiensä kokemuksia vauvamusiikkitoiminnasta. Tarkastelu on kohdistettu niihin äiteihin ja vauvoihin, jotka osallistuivat seitsemännelle kerralle, joka videoitiin. Seitsemännelle kerralle osallistui yhteensä kuusi äitiä, joista viisi osallistui haastatteluihin.

Ohjaajana toimi kokenut ”muskariopettaja”, joka ohjasi viikoittain monia musiikkiryhmiä eri seurakunnissa. Olin tavannut ohjaajan etukäteen ja kertonut tanskalaisesta *babysalmesang*-vauvamusiikkitoiminnasta, johon olin aiemmin tutustunut. Kuitenkin ohjaaja itse päätti, miten kirkkotilaa käytettiin ja mitä lauluja laulettiin. Kävimme kuitenkin vuoropuhelua periodin ajan.

Ensimmäisten haastatteluiden jälkeen kerroin ohjaajalle osallistujien toiveita esimerkiksi lauluvaihtojen suhteen. Ennen musiikkituokioita autoin ohjaajaa kirkkotilan valmistelussa. Musiikkituokioiden aikana olin selkeästi tutkijan roolissa: havainnoin toimintaa vähän sivummalta ja tein muistiinpanoja. Muistiinpanojen tukena oli ääninauhitus, johon tallentui lähinnä ohjaajan puhe ja laulujen sanat. Musiikkituokion jälkeen kahvitellessa keskustelin äitien kanssa. Varsinaiset haastattelut pidettiin erikseen.

Koska tutkimus liittyi pieniin lapsiin, äitiyden herkkään alkuvaiheeseen ja vielä uskontoon, oli tärkeää pohtia tutkimusetiikkaan liittyviä näkökulmia. Otin yhteyttä puhelimitse osallistuviin äiteihin ennen ensimmäistä tapaamista ja kerroin toiveistani kerätä tutkimusaineistoa vauvamusiikkitoiminnan yhteydessä. Tässä vaiheessa päätin suunnitelmastani poiketen rajoittaa videonin vain yhteen kertaan, sillä yksi osallistuvista äideistä ei halunnut itseään ja vauvaansa videoitavan. Ensimmäisen tapaamisen yhteydessä pyysin osallistuvilta äideiltä kirjalliset tutkimusluvut, joissa osallistujat saivat määrittellä, missä määrin he halusivat vauvansa kanssa osallistua tutkimukseen.

Ensimmäinen haastattelu toteutettiin ensimmäisen ja toisen tapaamiskerran välissä. Sen tarkoituksena oli selvittää osallistujien motiiveja osallistua sekä kokemuksia ensimmäisestä koontumiskerrasta ja kirkkotilasta sekä havaintoja oman lapsen käyttäytymisestä musiikkituokion aikana. Lisäksi kyseltiin äidin suhdetta musiikkiin ja kirkon toimintaan. Haastattelutilanteet olivat keskustelunomaisia, ja ne toteutettiin perheen kotona tai seurakunnan tiloissa äidin toiveen mukaisesti.

Toiseksi viimeinen (seitsemäs) tapaaminen videoitiin, ja videota käytettiin toisen haastattelun pohjana. Menetelmä mukaili ns. *stimulated recall* –menetelmää (ks. esim. Patrikainen & Toom 2004): haastattelutilanteessa katsottiin videota yhdessä äidin kanssa ja pyydettiin häntä videon äärellä tekemään havaintoja ja tulkintoja oman lapsensa käyttäytymisestä sekä kertomaan omista tunteista ja kokemuksista videoidun musiikkihetken aikana. Vain yksi haastattelu voitiin toteuttaa samana päivänä, kun aineisto kerättiin. Loput haastattelut tehtiin viikon kuluessa videon kuvaamisesta.

Vauvat olivat pääosin mukana haastattelutilanteissa, joten haastattelutilanteet olivat välillä hyvin eläväisiä. Erityisesti videon äärellä vauvat olivat hyvin aktiivisesti mukana haastattelutilanteissa reagoimalla videolta kuuluvaan musiikkiin. Äidit myös juttelivat vauvalle, ja itsekin tutkijan roolissa puhuin välillä vauvoille. Haastattelutilanteita ei videoitu, mutta ääninauhalle tallentunut äänensävy paljastaa, milloin puhutaan aikuisten kesken ja milloin vauvalle. Haastattelut tehtiin vauvojen ehdoilla. Osa äideistä imetti vauvaa tai kanniskeli lastaan välillä. Jos vauva väsähti tai kyllästyi paikallaanoloon videon katsomisen aikana, myös minä tarjouduin pitämään vauvaa sylissä. Yksi vauva jopa nukahti syliini.

Haastatteluaineisto purettiin ja analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä. Videoaineiston tarkastelussa huomioitiin myös vuorovaikutusanalyysin näkökulmia (Jordan & Henderson 1995). Tulokset raportoidaan yksilöimättä tutkimukseen osallistuneita äitejä tai vauvoja esimerkiksi numerotunnistein tai peitenimillä. Tämä oli tietoisesti valittu ratkaisu, jolla pyritään suojelemaan tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyttä, koska ryhmä on niin pieni. Haastattelulainauksissa vauvojen nimet on korvattu sanalla 'vauva', ja kaikkiin äiteihin viitataan sanalla 'äiti'.

Kuvaus vauvamusiikkitoiminnasta ja osallistujista

Vauvamusiikkitoiminta järjestettiin kahdeksan kerran periodina loppuvuodesta 2016. Tässä tarkastellaan erityisesti ensimmäistä ja seitsemättä tapaamista, koska haastattelut tehtiin niiden jälkeen. Tarkastelu perustuu havainnointiaineistoon sekä seitsemännellä kerralla tuotettuun videoaineistoon. Toiminnassa laulettiin ja liikuttiin ohjatusti kirkkotilassa noin puoli tuntia, minkä jälkeen siirryttiin toiseen tilaan kahvittelemaan.

Musiikkihetken aikana oltiin kirkkotilassa. Toiminnassa käytettiin kirkkotilaa ja sen esineistöä sekä lasten musiikkitoiminnassa tyypillisesti käytettävää rekvisiittaa ja rytmisoittimia, esimerkiksi pieniä marakasseja. Toiminnan sisältö säilyi osittain samana ja osittain muuttui. Ensimmäisellä kerralla laulettiin kahdeksan laulua, joista kaksi on virsiä, kolme lastenlaulua ja kolme hengellistä lastenlaulua. Alku- ja loppulaulut, käytävälläliikkumislaulu, marakassinsoittelulaulut sekä yksi virsi ("Kun on turva Jumalassa") pysyivät samoina koko kahdeksan viikon mittaisen toimintaperiodin ajan. Uusia lauluja ja aktiviteettejä otettiin mukaan tapaamiskertojen myötä. Toimintaan lisättiin nimilaulu kastemaljan luona, kynttilänsytytyslaulu, flyygelin ympärillä laulettava laulu sekä joulun lähestyessä myös joululauluja. Lauluja säestettiin enimmäkseen viisikielisellä kanteleella. Lisäksi muutamissa lauluissa käytettiin rytmisoittimia.

Videoidulla seitsemännellä kerralla laulettiin 15 laulua, joista viisi oli perinteisiä kristillisiä virsiä tai joululauluja. Viisi lauluista oli uusia lapsille tehtyjä kristillisiä lauluja esimerkiksi Kirkkomuskari-materiaalista. Loput viisi oli lastenlauluja, joista osa oli sovellettu nimenomaan lasten musiikkitoiminnassa käytettäväksi.

Toiminnassa kristillinen kulttuuriperintö yhdistyi luovasti vauvamusiikkitoimintaan, jolla oli seurakunnissa pitkä ja monipuolinen perinne. Videoidussa musiikkituokiossa liikuttiin kirkon ovelta ensin alttarikaiteen ääreen, sitten adventtikynttelikölle, kastemaljalle, sytytettävien kynttilöiden luo, kirkon käytävälle ja flyygelin ääreen. Loppuosa oltiin pääosin kirkon kuoriosassa (alttarikaiteen edessä) ympyrämuodostelmassa olevien tyyntyjen päällä. Yhdistelmissä sekoitettiin kristillisiä ja sekulaareja musiikkitoiminnan elementtejä. Esimerkiksi kastemaljan ympärillä laulettiin hengellisen lastenlaulun lisäksi sama nimilaulu kuin muissakin vauvamusiikkiryhmissä: "Liisa on tullut muskariin, muskariin, muskariin. Liisa on tullut muskariin, tervetuloa!" (sävelenä "Mailjall' oli karitsa"). Kirkon käytävällä liikuttiin rytmikkään lastenlaulun tahdissa. "Kun on turva Jumalassa" -virren aikana vauvat makasivat tyyntyjen päällä kirkon kuoriosassa ja heidän yläpuolellaan heilutettiin muussakin musiikkitoiminnassa käytettyä läpi-kuultavaa kangasta, jossa on pieniä tähtiä. Enkeli taivaan -virttä laulaessa vauvoja silitettiin valkoisilla höyhenillä, jota oli käytetty ensimmäisillä kerroilla toista enkeliäiheistä virttä ("Maan korvessa kulkevi lapsosen tie") laulaessa. Lattialla olevilla tyyntyillä istuen myös soitettiin marakasseja rytmikkäiden lastenlaulujen tahtiin. Vaikka laulun sanat viittasivat vain soittamiseen, oli kirkkotila läsnä soittamisessa kaikuvan akustiikan kautta. Joululaulujen aikana katsottiin kirkkotilassa olevia esineitä ja koristeita: "Nyt sytytämme kynttilän" -virttä laulettiin adventtikynttelikön luona, "Joulupuu on rakennettu" -laulua laulettiin kirkkotilassa olevan suuren joulukuusen ääressä ja "Heinillä härkien" -laulua laulaessa seisottiin kirkkotilassa olevan pienen seimen äärellä.

Tässä analyysissä tarkastellaan viittä vauvaa ja heidän äitejensä. Nämä äidit kertoivat osallistuvansa toimintaan ensisijaisesti musiikkitoiminnan vuoksi. Kaikki tutkitut äidit lauloivat ko-

tona lapselleen jo ennen musiikkitoiminnan aloittamista. He suhtautuivat myönteisesti kristinuskoon ja kirkkotilaan, mutta toiminnan uskonnollisuus ei ollut syy osallistua vaan halu päästä vauvan kanssa ”vauvamusikariin”.

Ensimmäisen tapaamisen jälkeen pidetyissä haastatteluissa kysyttiin odotuksista toiminnalle. Toiminnan odotettiin tai toivottiin tarjoavan äideille ohjelmaa päiviin, seuraa toisista äideistä ja mahdollisuuden tarkastella omaa lasta toisten lasten kanssa. Lapsille toiminnan toivottiin tarjoavan säännöllisiä musiikkikokemuksia, mahdollisuuden tavata toisia lapsia sekä uudenlaisen ympäristön. Kirkkotilan ajateltiin tarjoavan lapselle uusia kokemuksia.

Vauvojen reaktiot tilaan, toimintaan ja musiikkiin

Haastatteluissa äitejä pyydettiin kuvaamaan oman lapsensa toimintaa vauvamusiikkitalanteessa. Ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen keskusteltiin muistikuvien varassa. Videoidun musiikkituokion jälkeen haastattelussa katsottiin toiminnan aikana kuvattu video, ja äidit tekivät havaintoja oman lapsensa toiminnasta.

Kun äidit ja vauvat saapuvat kirkkotilaan ensimmäistä kertaa, vauvat ovat rauhallisia. Kaikki äidit kuvasivat lapsensa olleen ensimmäisessä musiikkihetkessä jopa poikkeuksellisen rauhallisia. Päiväunet väliin jättänyt vauva jaksoi ihmeellisen hyvin, ja kotona paljon jokelteleva vauva oli tavallista hiljaisempi. Vauvat makoilivat tyytyväisinä selällään, vaikka monet heistä eivät yleensä viihtyneet siinä asennossa. Äidit tulkitsivat, että kirkkotilassa oli niin paljon nähtävää ja toiminnassa uutta, että vauvat tarkkailivat ympäristöänsä keskittyneesti. Tilassa oli paljon erilaisia valoja ja katossakin katseltavaa. Toiminta sekä rauhoitti että toisaalta aktivoi lapsia tarkkailemaan.

Vauvat tutkivat kirkkotilaa ja sinne musiikkihetkeä varten tuotua rekvisiittaa moniaistillisesti. Erityisesti korostui katsominen. Yksi vauva katseli tarkasti tähtikangasta, toinen yritti myös maistaa sitä. Vauvat olivat kiinnostuneita myös toisista ihmisistä. Osa oli kiinnostunut toisista vauvoista, osa katseli toisia äitejä tai ohjaajaa.

Mä ihan hämmästyin, miten hän suostui olemaan selällään. Kun hän on oppinut kääntymään, kotona hän ei muuta tekisikään kuin kääntyisi mahalleen. Mutta tyydyn päällä hän viihtyi tosi hyvin selällään. Aika paljon tuijotti vieruskaveria. Se kiinnosti äitiä enemmän. ... Kotona jokeltaa paljon, mutta tuolla oli tosi hiljaa. Seurassa vähän ujostutti tai sitten oli uusi tilanne. Oli hauska kontrasti että oli ihan erilainen kuin kotona. Oli tosi tarkkaavainen. Pää pyöri koko ajan, että mitä täällä on. Että oli kiva nähdä, miten vieruskaverit kiinnostivat. (Alkuhaastattelu)

Vauvojen ikäskala oli laaja. Haastateltujen äitien vauvoista nuorin oli reilun kuukauden ja vanhin kahdeksan kuukautta toiminnan alkaessa, joten vauvojen kehitysvaiheessa oli suuria eroja. Silti kaikki äidit ajattelivat vauvansa pitäneen ensimmäisestä musiikkituokiosta. Viihtymisen syyksi ajateltiin, että oli paljon liikettä ja paljon uutta.

Samoja äitejä haastateltiin vauvamusiikkitoimintajakson loppupuolella, noin kuusi viikkoa myöhemmin. Vauvojen taidot liikkua ja havainnoida olivat kehittyneet tuona aikana, mutta myös rohkeus tutkia kirkkotilaa oli lisääntynyt. Vauvat olivat alkaneet testailla kirkkotilan kaikua kiljumalla tai huudahtelemalla. Erityisesti laulujen välissä olevan hiljaisen tilan vauvat ottivat äänillään haltuun. Joku vauva myös ”lauoi” mukana äidin tulkinnan mukaan. Liikkumaan

pääsevät vauvat lähtivät tutkimaan kirkkotilaa, kun muut makoilivat tai istuivat tyynyillä. Esimerkiksi portaat kiinnostivat. Tuokion alussa, kun äidit kantoivat vauvoja, vauvat eivät aina halunneet olla sylissä. Osa vauvoista olisi halunnut enemmän liikkeelle, eivätkä kaikki aktiiviteetit enää kiinnostaneet. Levottomuutta, ääntä ja itkuisuuttakin oli alkua enemmän. Toisaalta äidit pohtivat, että vauvat ovat myös rentoutuneet ja ovat enemmän kuin kotona. Yksi äideistä kertoo, miten vauva joka aluksi makasi tyytyväisenä selällään, yritti heti kääntyä vatsalleen.

Äiti: Joo, tää on kyllä niin erinäköistä meininkiä kuin jos sen ekan olisi saanut kuvattua.

Tutkija: Mikä tässä on erilaista?

Äiti: Tää [vauva] köllötti vaan paikallaan selällään ja näin. Tässä näkee, että aika kuluu niin nopeasti, kun oppii niin uutta. (Loppuhaastattelu)

Nyt kun lapsi on oppinut tuon seisomisen ja konttaamisen, pitää koko ajan metästää sitä. Se haluaa koko ajan olla liikkeessä. Kaikkei pitää päästä koskemaan. (Loppuhaastattelu)

Tutkija: Onko vauvan reagointi muuttunut?

Äiti: Mun mielestä on. Pari kertaa oli vielä sellaista... että ei ehkä ihan. Ajattelin, että jaksanko käydä. Tuntui, ettei vauva jaksanut olla, se kitisi ja hermostui. Oli viittä vaille, että parahtaako itkuun. Mutta sitten voi olla että itsekin rentoutui. Vauva on reagoinut enemmän siihen, jos vaikka ohjaaja käy soittamassa triangelia. Että se seuraa niitä juttuja. ... Että ei oo ollut yhtään sellaista kuin ne pari ekaa kertaa. Nyt on mennyt hyvin. Sanoinkin, että vauva on kotona hirveen puhelias ja kovaääninenkin. Myöskin tuolla se rupes juttelemaan enemmän ja päästelemään ääniä, kun oli muutama viikko kulunut, kaks kolme kertaa ollut. Sitten rupes se nauravainen ja ääntelehtivä lapsi olemaan siellä. Totta kai uudessa paikassa ja uudessa tilanteessa ei välttämättä heti. Kuitenkin aika nopeesti, jos ajattelee, että se on kuitenkin vain kerran viikossa. (Loppuhaastattelu)

Äidit kokivat, että vauvat tunnistavat, missä ollaan. Jonkun vauvan jalka alkoi heilua jo ennen kuin ensimmäinen laulu edes alkoi. Osa äidistä arveli, että vauva tunnistaa sellaiset laulut, joita on laulettu myös kotona.

Tutkija: Mites kirkkotilaan tuleminen?

Äiti: Lapsihan on heti ihan innoissaan. Kyllä se selkeesti jo tunnistaa sen. (Loppuhaastattelu)

Kun äitejä haastateltiin, oli haastattelutilanteessa usein vauvat mukana. Vauvat reagoivat yllättävänkin vahvasti videonauhalla kuuluneeseen musiikkiin esimerkiksi äänтелеlemällä tai liikkumalla.

Äitien kokemukset kirkkotilasta, musiikista ja toiminnasta

Äidit tulivat ensimmäiseen tapaamiseen oikein tietämättä, mitä odottaa. Sen vuoksi osa äideistä koki osallistumisen myös jännittävänä. Erityisen jännittävää oli tulla lapsen kanssa kirkkotilaan, kun ei tiedä, miten lapsi reagoi. Kokemukset ensimmäisestä muskarikerrasta olivat kuitenkin positiivisia.

Positiivinen kokemus. Erilainen kuin odotin. Enemmän kuin odotin. Just toi että kirkkotila ja miten sitä käytettiin. Että kastemaljassa oli simpukka siellä helmi. Oli enemmän kuin mitä odotin saavani. Odotin laimeempaa tai tylsempää. (Alkuhaastattelu)

Äidit kokivat erityisesti kirkkotilan käyttämisen hyvin positiivisesti. Äidit kuvasivat kirkkotilan suuruutta, hiljaisuutta, akustiikkaa, ihanuutta ja kauneutta. Kirkkotilaan liittyy myös harras ilmapiiri tai mahdollisuus rukoilla. Kirkkotilalla on rauhoittava vaikutus. Kiireen tuntu loppuu.

Mitä se tuo siihen lisää? Se tuo ehkä meille äideille enemmän tässä vaiheessa. Se vaikuttaa yleiseen ilmapiiriin, että se tila väistämättä luo jonkinlaiset reunat sille, mitä tapahtuu. Sitä väistämättä ehkä jotenkin rauhoittuu. Jossain kokoushuoneessa enemmän vois olla niin kuin nauruu. Tuolla luonnostaa kaikki vähän niin kuin rauhoittui. Se oli ihan mukava tunnelma myöskin silleen. En mä sano, etteikö siellä voisi nauraa, mutta jotenkin se kiire loppuu. Saa rauhottua. Se luo ehkä sellaisen ilmapiirin. (Alkuhaastattelu)

Erityisesti äidit kokivat kiinnostavaksi ja mukavaksi mennä kirkkotilaan yhdessä oman vauvansa kanssa. Se tarjoaa äideillekin uuden näkökulman kirkkotilaan: on kiinnostavaa nähdä tila lapsen silmin ja miettiä, miten erilaiselta se kuulostaa verrattuna niihin tiloihin, joissa vauva on ollut aiemmin.

Yritin kuvitella, miltä se näytti lapsen silmin. Varmaan valtavan isolta ja sellaiselta ihmeelliseltä, uudelta. Kun kirkkotilaa katsoo sieltä lattialta, niin on vähän erilaista. (Alkuhaastattelu)

Sä tuot sun vauvan sinne kirkkotilaan, niin tulee tunne, että se kaikki hyvä energia tulee sun vauvaan, sun omaan lapseen. Pelkästään, kun sä viet sen sinne. Kirkko on paikka, missä ei tapahdu mitään pahaa. Tai siis voi tapahtua, mutta se on kuitenkin täynnä sellaista positiivista energiaa. Se on positiivinen kokemus sen takia, että siihen liittyy vain positiivisia mielikuvia. Ainakin mulle. (Alkuhaastattelu)

Kirkkotilan käyttö saa äideissä aikaan myös kokemuksen arvostuksesta. Nousi pohdintaa, voisiko kirkkotilaa käyttää muidenkin ryhmien kanssa.

Tutkija: Mitä ajattelet siitä, että viedään muskari kirkkoon?

Äiti: Se on ihana. Miksi ei. Miksi lapset pitäisi pitää muualla, kun sellainen tila on olemassa ja ilmeisesti aika paljon tyhjillään. (Alkuhaastattelu)

Kirkkotilasta tuli vielä mieleen. Aloin miettiä, että mikä siitä teki niin juhlallisen ja semmosen, että tulee itelle arvokas fiilis. Mä mietin jo siinä, kun me mennään sinne, että saanks mä olla tässä. Onks se ok, että me ollaan tässä kaikki. Siitä tulee nimenomaan se arvokkuus, että saat olla täällä. Saat kävellä sun vauvan kanssa siellä sillai. Sut otetaan sinne. Saat olla siellä. Saat tehdä, mitä sua huvittaa käytännössä. Sua ei rajata sinne penkkiin. (Alkuhaastattelu)

Ensimmäisellä kerralla laulettu laulut olivat pääosin vieraita äideille, mutta he kokivat, että niihin oli kuitenkin helppo päästä mukaan. Toisaalta kirkkotilassa laulaminen vaati vähän rohkeutta tai päättäväisyyttä. Maan korvessa kulkevi –virsi oli osallistujille tutuin ensimmäisen kerran kahdeksasta laulusta.

Aluksi lauloin vähän hiljaisemmalla äänellä. Sitten tajusin, että mun on pakko laulaa, koska jos mä en laula, niin lapsikaan ei ikinä opi, miten hauskaa se on. (Alkuhaastattelu)

Samoja äitejä haastateltiin kuusi viikkoa myöhemmin uudelleen. Videon äärellä voitiin tarkastella vauvan käyttäytymistä ja äidin tunteita konkreettisemmin. Toiminnan alussa äidit kantivat lapsiaan sylissään useamman laulun ajan. Vauvat olivat painavampia kuin toiminnan alussa, joten äidit kuvasivat sylissä kannattelun fyysisesti raskaaksi.

Äiti: Oi, mä huokaisin helpotuksesta, kun sai laittaa vauvan maahan! (Loppuhaastattelu)

Äidit kokivat yhä kirkkotilan käytön toimivana ja tärkeänä. Tila koettiin tunnelmalliseksi ja pyhän kokemiseen virittäväksi, vaikka toisaalta oli myös havaittu, mitä haasteita tilaan liittyi. Seitsemäs tapaaminen oli vähän pidempi kuin ensimmäinen, ja sen loppupuolella oli ensimmäistä tapaamiskertaa enemmän levottomuutta ja itkuisuutta. Kaikki äidit pohtivat tavalla tai toisella kirkkotilan haastavuutta ja oman lapsen käyttäytymistä ryhmätilanteessa. Kirkkotila oli kai-kuva, jolloin vauvan äänet saattoivat häiritä muita, ja siellä oli paljon kiinnostavaa tutkittavaa, jota liikkumaan oppinut lapsi saattoi lähteä katselemaan. Kolme viidestä haastattelusta äidistä kertoi tunteneensa toiminnan aikana myös jännitystä tai stressiä oman lapsen käyttäytymisestä kirkkotilassa. Neljäskin äiti pohti haastattelutilanteessa sitä, oliko vauva ollut häiriöksi muille. Yksi äideistä oli päättänyt olla stressaamatta sitä, mitä hänen liikkumaan pääsevä vauvansa toiminnan aikana tekee. Äidit toivat esille, ettei muiden vauvojen mahdollinen itkeskely häirinnyt heitä, mutta oman lapsen levottomuus tuntui hankalalta.

Tärkeäksi ja turvallisuuden tunnetta luovaksi asiaksi koettiin, että samat jutut toistuivat ja toimintaan osallistui sama ryhmä.

Kun tässä on toistunut jo nää jutut, niin tietää tavallaan mitä tehdään. (Loppuhaastattelu)

Tapaamisten myötä on ohjelmaan otettu uusia lauluja ja virsiä. Äidit kokivat erityisesti joulu- laulut itselleen merkityksellisiksi, koska niihin liittyi muistoja ja niitä tuntui hyvältä opettaa seuraavalle sukupolvelle. Toisaalta rytmikkäät laulut koettiin lapsen kanssa hausimmiksi. Joku äideistä olisi kaivannut toimintaan vielä enemmän liikkumista ja vapaamuotoisuutta.

On tosi kiva, että voi opettaa perinnejoululauluja. (Loppuhaastattelu)

Ensimmäisen tapaamisen jälkeen toimintaan otettiin tuohuksen sytyttäminen, minkä jälkeen laulettiin kynttilänsytytykseen liittyvä laulu. Ohjaaja sanoitti väljästi, että osallistuja voi halutessaan rukoilla kynttilää sytyttäessään. Tätä hetkeä monet äidit pitivät itselleen tärkeänä ja rukoilivat läheistensä puolesta tai sytyttivät kynttilän jonkun tärkeän ihmisen muistoksi. Toisaalta jotkut kokivat kynttilänsytytyksen vauvan kanssa hankalana, jolloin kaikki huomio meni kynttilän sytyttämiseen vauva sylissä.

Sekä alku- että loppuhaastattelut osoittavat, että äidin ja vauvan kokemukset kietoutuvat yhteen. Jos vauva on tyytyväinen ja nauttii, myös äidin on helppo olla mukana ja nauttia. Jos vauva on itkuinen, äiti alkaa helposti tuntea stressiä ja huolehtia, häiritseekö vauvan ääntely muita. Äidin huomio menee silloin vauvaan ja hänen lohdutteluunsa. Jos lapsi nauttii marakassin soittamisesta, siitä voi tulla myös äidin lempihetki. Toiminnan merkityksellisyys syntyy paljolti siitä, että tehdään yhdessä oman lapsen kanssa.

Kokemusten merkitys

Vauvamusiikkitoiminta koettiin ennen kaikkea musiikkiharrastuksena, joka tarjosi ohjatun musiikkihetken, ohjelmaa päiviin ja piristystä arkeen. Tilassa oli paljon katseltavaa. Kirkkotila oli toisenlainen tila kuin esimerkiksi koti, jolloin se tarjosi uusia kokemuksia myös vauvalle.

Tutkija: Mitä toiminta tarjoaa tähän osallistuville lapsille?

Äiti: Sellaisen musiikkihetken. Kirkko on sellainen niin kokemuksellinen. Musta se on ollut tässä se... En ole käynyt tavallisessa muskarissa. ... Se on tosi kiva ollut toi kirkko. Kirkko kirkkona.

Tutkija: Mikä siinä kirkossa sua viehättää?

Äiti: Kauneus. Siellä on vauvallekin ollut paljon katsomista. Paljon kivempi tuollaista on katella kuin valkeita seiniä. (Loppuhaastattelu)

Äidit totesivat, että toiminnan myötä kirkkotila tulee tutuksi. Äiditkin pääsivät näkemään kirkkotilasta sellaisia yksityiskohtia, joita eivät olisi kirkonpenkistä käsin huomanneet. Äiti, joka kävi lapsensa kanssa myös saman ohjaajan tavallisessa muskarissa, oli huomannut, että oma lapsi oli kiinnostunut kirkkotilasta, kun tavallisessa muskarissa hän oli enemmän kiinnostunut muista lapsista.

Kyllähän tuo madaltaa kynnystä ylipäänsä tulla vaikka lasten kanssa. Että tulee silleen tutummaksi. Kyllähän tuo silleen murtaa jotenkin mielikuvaa sellaisesta jäyhästä kirkosta. Voidaan olla tossa vaan. Siinä saa kontata ja hihkua. (Loppuhaastattelu)

Toisaalta musiikkitoiminta tuli laulujen kautta myös kotiin. Jokainen äiti kertoi laulaneensa vähintään yhtä musiikkitoiminnan lauluista myös kotona. Esimerkiksi yksi äiti lauloi lapselleen ulkovaatteita pukiessa alkulaulua "Lähdetäämme kotikirkkoon luuriallallei..." Äidit kertoivat laulavansa ja kuuntelevansa myös paljon joululauluja.

Tutkija: Tuossa oli erilaisia lauluja ja tilanteita, niin mikä on sulle itselle lemparihetki tai laulu?

(Vauva äännähtää.)

Äiti (vauvalle): Sulla on selvästi joku kommentti siitäkin.

Tutkija (kuiskaa vauvalle): Kohta mä kysyn sultakin.

Äiti (tutkijalle): Varmaan ne soitinten kanssa.

Tutkija: Mikä siinä hetkessä?

Äiti: Vauva selkeesti niistä tykkää. Tykkää se kyllä noista muistakin. Ja sen huomasi, kun joululauluja tuli tuolla, niin ne oli selkeesti tuttuja, että hän lauloi mukana.

Tutkija: Okei. Eli kun ne joululaulut tuli niin ne olikin vauvalle tuttuja?

Äiti: Oli, oli.

Tutkija: Eli hän vähän samalla tavalla kuin äsken [videota katsellessa] lauleskeli mukana?

Äiti: Joo.

Tutkija vauvalle (lepperellen): Mä en kaiken keskellä ole kuullutkaan, että siellä on (vauvan nimi) laulanut mukana.

Tutkija (äidille): Siellä on ollutkin aika monta perinteistä, tuttua joululaulua. Entä, mitä ajattelet, onko se myös vauvan lempihetki ne soittimet vai onko hänellä siellä joku toinen?

Äiti: Kyllä mä luulen, että hänelle oli se, kun ollaan tyynyillä selällään. Ja ehkä mullekin. Jotenkin se tykkäsi.

Tutkija: Joo. Onko siinä myös se asento?

Äiti: On varmaan. Niin kuin kasvot vastakkain. Sit vauvakin juttelee siinä enemmän.

Tutkija: Niin sä ajattelet, että se on niinku teidän välinen...?

Äiti: Meidän välinen juttu. (Loppuhaastattelu)

Tässä aineistolainauksessa tulee näkyvin myös se, miten vauvat olivat läsnä haastattelutilanteissa. Äidit kohdistivat sanojaan välillä suoraan vauvalle. Tässä tulee esiin myös se, miten vauvamusiikkitoiminta voi tarjota mahdollisuuksia vuorovaikutukseen oman lapsen, toisten lasten ja toisten äitien kanssa. Toiminnan kautta oli mahdollisuus oppia lisää omasta itsestä ja omasta lapsesta. Toiminta mahdollistaa keskittymisen musiikkihetkeen ja vuorovaikutukseen oman lapsen kanssa ilman häiriöitä.

Tutkija: Mitä tämä toiminta on tarjonnut sulle ja mitä tämä voi tarjota kenelle tahansa osallistuvalla vanhemmalle?

Äiti: Ainakin mua se on herättänyt. Niinku sekin laulu ”turva Jumalassa”, en mä muistanut, että semmonen on olemassa. Ja sit me ollaan ruvettu sitä laulamaan. Kun ei tässä arjessa välttämättä, vaikka tuo piano tuossa on, ei me sitä joka päivä soiteta. Et se tulee sitten se musiikki ja laulaminen, et niinku puoli tuntia keskittyy vain siihen. Ei oo niitä tiskejä tiskattavana ja muita. Tulee sitten se musiikki, kun kyllä musiikki kuitenkin on meille tärkeä harrastus ja toivon että tulevaisuudessa-kin laitetaan soittotunneille sitten. (Loppuhaastattelu)

Pari äitiä pohti, että vauvamusiikkitoiminnan myötä on mahdollisuus päästä kirkkoon. Kirkkotilan käyttö yhdistää vauvamusiikkitoimintaa ja jumalanpalveluselämää. Esimerkiksi äiti, joka oli käynyt ennen lapsen syntymää säännöllisesti jumalanpalveluksessa, totesi, että musiikkitoiminnan kautta hän pääsee kirkkoon.

Tutkija: Mitä ajattelet hengellisyyden näkökulmasta, onko muskarilla ollut hengellistä antia vai onko se enemmänkin vain musiikkia?

Äiti: Kyllä se mun mielestä hengellistä juttuakin on. Koska siellä on just kun sytytellään niitä kynttilöitä ja virret ja kaikki. (Hiljaisuus.) Mä olen siis käynyt sunnuntaisin kirkossa ennen vauvan syntymää, mut nyt ei vain tuu lähettyy. ... Tämä periaatteessa on tän vuoden [kirkossa käynti]. Tällä hetkellä sopiva meille. (Loppuhaastattelu)

Toisaalta toinen äiti korosti, että hänelle kysymys on ennen kaikkea musiikkitoiminnasta, ei kirkossa käymisestä.

Tutkija: Millä lailla tossa on sitä uskontoa tai hengellisyyttä?

Äiti: Eihän siinä paljoa oo. Lauluissa. Eihän siinä muuten saarnata mistään. (Hiljaisuus) Mikä on tietysti ihan hyvä, kun kirkkoon kuuluu, niin... Kun eihän me kirkossa käydä koskaan. Jos jumalanpalveluksista puhutaan, niin ei. Kaste oli ja sitten käytiin kuuntelemassa, kun nimi sanottiin. Jouluna mennään.

Tutkija: Miltä se on sitten tuntunut joka viikko käydä kirkossa?

Äiti: Ei se ole tuntunut kirkolta. Vaan se on tuntunut enemmän muskarilta, vaikka siinä se kirkkosali on.

Tutkija: Eli ei ole tuntunut jumalanpalvelusmielessä kirkolta?

Äiti: Joo ei. Enemmän siinä on se musiikki. (Loppuhaastattelu)

Siinä, miten hengelliseksi äidit kokivat toiminnan, oli vaihtelua, mistä myös äskeinen aineisto esimerkki antaa viitteitä. Riippuu äidin taustasta, miten hengellisesti hän tulkitsee vuorovaikutusta kristillisen kulttuuriperinnön kanssa. Yksi äideistä kuvasi vauvamusiikkitoiminnan tarjoavan luontevan hengellisyyden muodon lapselle. Hänen tulkintansa mukaan kirkkotila, laulut ja yhteisöllisyys itsessään olivat hengellisiä. Toiminnassa voi tarjota lapsille hengellisyyttä vauvojen ikään sopivalla tavalla. Tässä aineistoesimerkissä tulee esille myös muita näkökulmia toiminnan merkityksellisyydestä.

Konseptina tää on hirveen kiva, että ollaan tuossa kirkkotilassa. Se toisaalta vähentää pienestä asti, että kirkko ei ole jotenki etäinen tai kolkko tai ankea paikka, vaan siellä saa olla elämää ja sinne kuuluu myös lapset. Mä uskon, että se on noin pienillekin jo, vaikka ne ei itse muista varsinaisena muistona, että me ollaan oltu, niin kyllähän se johonkin jää. Just ne ekat vuodet on hirveen tärkeitä kehitykselle ja kyllähän vuorovaikutusta tarvii ja kuitenkin tommosta mukavan aktiivista, että siinä on sitä vuorovaikutusta lasten kanssa, siinä on leikkejä ja sitä kehollista puolta ja toisaalta myöskin hirveen luonteva ja luonnollinen hengellisyyden muoto noin pienille että se on laulujen muodossa tai kirkkotilana tai tolleen näin. Ja kyllä mun mielestä se on myös tavoittava. Että ei välttämättä muuten ihmiset kävis... tai uskon, että se on äideillekin, että se on kirkkotila. Sä voit tulla tänne lapsen kanssa. Se ei oo silleen pyhä, johon ei saa koskea. Kirkossa saa kuulua ja näkyä myös lapset. (Loppuhaastattelu)

Tämän äidin ajatus kirkkotilasta sellaisena, jossa saa olla elämää, heijastaa käsitystä osallisuudesta. Osallisuuden kokemukseen on usein liitetty ajatus siitä, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi sellaisena kuin on. Äidit pohtivat, että kirkkotilassa järjestettävä vauvamusiikkitoiminta voi luoda sidettä kirkkoon, jos kokemus toiminnasta on myönteinen. ”Toisaalta jos menee huonosti kokemus, niin sitten ei välttämättä uskalla tulla enää ollenkaan.” (Loppuhaastattelu) Tässä kohdin äidit eivät kuvanneet, että heidän oma suhteensa kirkkoon olisi muuttunut, vaan he esittivät, että toiminta voi madaltaa jonkun toisen vanhemman kynnystä kirkkoon.

Äidit pohtivat myös sitä, mitä toiminta tarjoaa vauvoille pidemmällä aikavälillä.

Tutkija: Mitä arvelet, jääkö muskarista jotain vauvalle

Äiti: Vaikkei hän muistaisi, voin aina sanoa, että me oltiin siellä. Tärkeää, että me vietiin hänet sinne. Kyllä mä uskon, että jotain tunnetiloja jää. Esimerkiksi noi laulut. Vaikkei se muistaisi, niin jotain on voinut silti jäädä.

Tutkija: Millaisia tunteita vauva on tuntenut tuon aikana?

Äiti: No vaihtelevia. Hämmästyttä, uusia juttuja, uusia virikkeitä. Mikä paikka tää on, mitä me täällä tehdään, kuka toi on. Se oppii, mikä se on. Sen takia on tärkeää opettaa pikkuhiljaa, että se oppii. Että kun me mennään kirkkoon se tietää, että se on tämä paikka, jossa me ollaan. (Loppuhaastattelu)

Kiinnostavaa on, että äidit kokivat toiminnan merkityksellisenä, vaikka he itse olisivat tunteet esimerkiksi jännitystä tai pelkoa siitä, miten musiikkihetki vauvan kanssa sujuu. Ylipäänsä äidit arvioivat kokemusta kokonaisuudessaan positiiviseksi, vaikka äidillä itsellään tai vauvalla olisi ollut monenlaisia tunnekokemuksia toiminnan aikana. Äidit olivat valmiita suosittelemaan toimintaa kenelle tahansa. Toisaalta joku pohti, että kirkko on niin näkyvästi toiminnassa mukana, joten osallistumisen kannalta on hyvä suhtautua myönteisesti kirkkoon.

Johtopäätökset

Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan jo lapsilla on oikeus osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään. Kirkkotila ja sen esineistö ovat tärkeä osa kristinuskon aineellista kulttuuriperintöä, jonka kanssa on perinteisesti päästy vuorovaikutukseen vain kirkonpenkistä katsoamalla. Seurakuntien lapsille suunnattu musiikkitoiminta järjestetään useimmiten seurakuntasaleissa tai kerhotiloissa, mutta tässä artikkelissa tarkasteltiin vauvamusiikkitoimintaa, joka järjestettiin kirkkotilassa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on tukea lasten osallisuutta. Osallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna kirkkotilan avaaminen vauvamusiikkitoiminnan käyttöön lisää lasten mahdollisuuksia päästä osalliseksi omasta kulttuuriperinnöstään. Vauvat pääsevät äitinsä sylistä käsin tai itse konttaamalla tutustumaan kirkkotilaan lapsilähtöisesti. Rogoffin (2003) ”ohjatun osallistumisen” käsite on sovellus Vygotskyn (1978) ”lähikehityksen vyöhyke” -käsitteestä. Molemmissa on olennainen ajatus siitä, että lapsi voi aikuisen ohjaamana ja tukemana kokea sellaista, mitä hän ei voi vielä yksin saavuttaa. Rogoff on korostanut myös sitä, miten paljon vanhemmat vaikuttavat siihen, millaisten kulttuuristen virikkeiden äärelle lapset pääsevät. Vauvamusiikkitoiminta mahdollistaa pääsyn sellaisiin paikkoihin, joihin moni aikuinenkaan ei ole kirkkotilassa aiemmin päässyt. Vauvamusiikkitoiminta ilmentää lasten osallisuutta omaan kulttuuriperintöönsä. Vauvat voivat olla osallisia jo nyt omista lähtökohdistaan käsin. Haastattelut äidit kiinnittivät huomiota siihen, että kirkkotilan avaaminen äitien ja vauvojen käyttöön osoitti kirkon arvostavan perheitä.

Empiirisen tutkimuksen tulokset osoittivat, että vauvamusiikkitoiminnan myötä lasten aloitteellisuus ja aktiivisuus kirkkotilassa lisääntyivät. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla vauvat olivat tavallista rauhallisempia ja tarkkailevampia, mutta tilan tultua tutummaksi he alkoivat kokeilla kirkkotilan kaikua ja tutkia tilaa oman kehitystasonsa mahdollistamilla tavoilla. Se tarkoitti toisaalta myös äänien ja levottomuuden lisääntymistä. Vauvamusiikkitoiminnan myötä lasten osallisuus lisääntyy useammalla tavalla: ensinnäkin osallistumisen myötä kirkkotila tulee heille tutummaksi, siis kulttuurinen osallisuus vahvistuu. Toisaalta osallisuus myös nähdäksesi ja kuulluksi tulemisena vahvistuu sen myötä, että lapset ovat aloitteellisempia. Lisäksi vauvamusiikkitoiminta voi tukea äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta, joka voi vaikuttaa osaltaan myöhempään osallisuuden kokemuksiin. (Ks. Mäkelä 2011; Marjanen 2009.)

Kulttuuriperintökasvatuksessa luodaan suhdetta ympäröivään kulttuuriin yhdessä lapsen kanssa toimimalla (Benjamin, Laine & Kallioniemi, 2015, 191). Tutkitussa kontekstissa luodaan

suhdetta kristilliseen kulttuuriperintöön, erityisesti kirkkotilaan, virsiin ja joululauluihin. Yhteisen toimimisen näkökulma on keskeinen tarkasteltaessa vauvamusiikkitoimintaa. Äiti ja vauva osallistuvat toimintaan yhdessä. Kokemukset ovat jaettuina ja yhteisiä. Se näkyi jopa siinä, miten äidit ja vauvat olivat vuorovaikutuksessa keskenään videota katsellessa. Tulokset vahvistavat aiempaa havaintoa siitä, että vauvan ja vanhemman kokemukset liittyvät yhteen ja vaikuttavat toisiinsa. Jos lapsi viihtyy, äitikin viihtyy. Lapsen levottomuus tekee vanhemman kokemuksesta levottoman. Tämä sama havainto on noussut esiin tanskalaisen kirkkotilassa toteutetun vauvamusiikkitoiminnan tutkimuksessa (Kilpeläinen & Ruokonen 2018). Äidit toivat haastatteluissa esille, että hyvä kokemus vauvamusiikkitoiminnasta voi madaltaa kynnystä kirkkoon tai luoda osallistuvalla äidille uutta sidettä kirkkoon. Vauvamusiikkitoiminta voi siis olla kulttuuriperintökasvatusta tai osallisuuden vahvistusta myös osallistuville äideille.

Tanskassa toteutettu laaja tutkimushanke kartoitti *babysalmesang*-vauvamusiikkitoiminnan osallistujien kokemuksia kyselylomakkeella. Tutkimusraportin mukaan osallistuneet äidit kokivat kirkkotilan kauniiksi ja erityiseksi paikaksi ja toiminnan merkitykselliseksi. Nämä molemmat asiat nousivat esille myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Tässä tutkimuksessa oli mahdollista tarkastella toimintaan osallistuneiden kokemuksia videon äärellä hyvin yksityiskohtaisesti, jolloin tuli esiin laajempi tunnekirjo. Samaan aikaan kun äidit voivat kokea toiminnan hyväksi ja merkitykselliseksi sekä kirkkotilan kauniiksi ja erityiseksi, he voivat jännittää, häiritseekö oman vauvan ääntely tai itkuisuus kaikuvassa kirkkotilassa muita. Kirkkotilassa oleminen on sensitiivistä. Turvallisuuden tunteen tukeminen on hyvin tärkeää. Se ei koske ainoastaan musiikkitoimintaa, vaan kaikkea muutakin seurakunnan toimintaa. Jos vauvamusiikkitoiminnan aikana äidit tuntevat stressiä lapsen kanssa olemisesta, voi esimerkiksi jumalanpalvelustilanne olla vielä jännittävämpi. Vaikka viime vuosina on kirkossa linjattu, että lapsien osallistumisesta jumalanpalveluselämään pitää tukea, on kuitenkin seurakuntalaisten asenteissa edelleen paheksuntaa lasten liikettä ja ääniä kohtaan. Kun nyt kirkossa mietitään kirkkotilojen yhä monipuolisempaa käyttöä, on tärkeää tiedostaa nämä molemmat puolet: kirkko on hieno ja herkkä tila samaan aikaan. Jos pikkulapsiperheitä halutaan kirkkoon, tarvitaan paljon rohkaisua siitä, että lapset ovat tervetulleita.

Kirkkotilassa toteutettavassa vauvamusiikkitoiminnassa ollaan vuorovaikutuksessa kirkkotilan lisäksi myös aineettomaan kulttuuriperinnön kanssa. Kirkon aineetonta kulttuuriperintöä ovat kirkkomusiikki ja kirkollinen tapakulttuuri. Kolmannes vauvamusiikkitoiminnassa lauletuista lauluista oli virsiä tai joululauluja, joista monet olivat äideille tuttuja entuudestaan ja joihin äideillä oli jo valmiiksi jokin suhde. Näiden laulujen voi ajatella olevan osa kristinuskon aineetonta kulttuuriperintöä. Kaksi kolmasosaa vauvamusiikkitoiminnan lauluista oli lastenlauluja tai uusia hengellisiä lastenlauluja. Nämä laulut olivat osallistuneille äideille pääosin uusia, mutta äidit kokivat laulut nopeasti omaksuttaviksi. Uudet lastenlaulut soveltuvat hyvin lasten ikävaiheeseen ja musiikkitoimintaan, mutta niiden haaste on se, että useimpia lauluja ei kuule eikä pääse laulamaan enää lapsiperhevaiheen ja musiikkitoiminnan päättymisen jälkeen. Sen sijaan toiminnassa laulettuja virsiä tai joululauluja voi kuulla myöhemmin vaikkapa radiosta, jolloin laulu voi ikään kuin kantaa muistoa vauvamusiikkitoiminnasta ja kirkkotilasta – ainakin äidin mielessä.

Kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmasta on kiinnostavaa, että kaikki haastatellut äidit lauloivat jotakin tai joitakin vauvamusiikkitoiminnassa lauletuista lauluista myös kotona. Tanskalaisessa tutkimuksessa suuri osa *babysalmesang*-vauvamusiikkitoimintaan osallistuneista äideistä suunnitteli laulavansa aiempaa enemmän virsiä kotona, mutta tämän aikomuksen toteu-

tumista ei tutkittu. Tämä pieni laadullinen aineisto osoittaa, että ainakin vauvamusiikkitoiminnan ollessa käynnissä äidit lauloivat samoja lauluja myös kotona. Laulut ovatkin silta vauvamusiikkitoiminnasta kotiin. Vauvamusiikkitoiminnan kautta on mahdollista opettaa perheille uusia lauluja tai palauttaa mieleen sellaisia lauluja, joita vanhemmat ovat joskus osanneet. Osallisuuden kannalta on hyvä pohtia, mitä lauluja seurakuntien musiikkitoiminnassa lauletaan. Mihin lauluihin äitien ja äitien kautta lasten olisi hyvä päästä luomaan suhdetta?

Kirkon varhaiskasvatuksen kontekstissa kulttuuriperintökasvatus liittyy osaksi uskontokasvatusta. Uskonnon oppimisen varhaisvaiheista ei ole juurikaan empiiristä tutkimusta (ks. Kilpeläinen 2016). Uskonnon oppimista voidaan tarkastella kulttuurisen oppimisen näkökulmasta. Oppimiseen liittyy vuorovaikutus kulttuuristen välineiden, esimerkiksi uskonnollisten paikkojen tai musiikin, kanssa. Kuten Rogoff on todennut, kulttuurin oppiminen alkaa jo kohdussa. Varhaislapsuuden kokemusten kannalta on hyvin merkityksellistä, mihin kulttuuriin konteksteihin pieni lapsi pääsee osallistumaan. Suhteen luominen kulttuuriin välineisiin – esimerkiksi kirkkotilaan ja joululauluihin – voi periaatteessa alkaa jo hyvin aikaisin lapsuudessa, mutta toisaalta vaatii kasvua ja oppimista ennen kuin lapsi hahmottaa, minkälaisia merkityksiä kulttuuriin välineisiin liitetään. Kuten eräs haastatelluista äideistä pohti: vauvan kannalta ei ole vielä eroa, laulaako hänelle iltavirttä vai porkkanoista kertovaa lastenlaulua, mutta laulavalle aikuiselle sillä on eroa. Lapselle ero hahmottuu ajan myötä. Samoin vauva voi hiljentyä ihmettelemään yhtä lailla kirkkotilaa kuin museota, mutta aikuiselle tiloilla voi olla eroa. Aikuisen kokemus esimerkiksi tilasta voi vaikuttaa pienen lapsen kokemukseen – ja toisinpäin. Vanhempi ja lapsi rakentavat suhdetta kulttuuriperintöön yhdessä ja vaikuttavat toistensa kokemuksiin.

Tässä tutkitussa esimerkissä vauvamusiikkitoimintaa toteutettiin kahdeksan kerran mittaisena periodina. Se on lyhyt aika perheiden elämässä. Mikä merkitys lyhytaikaisella vauvamusiikkitoiminnalla voi olla pienen osallistujan myöhemmälle elämälle? Osa äideistä arveli, että ehkä joitakin tunnemuistoja jää lapselle. Musiikin oppimiseen liittyy paljon sellaista, mistä ei vielä tiedetä tarpeeksi. Esimerkiksi dementoituneiden vanhusten parissa on havaittu, että musiikki voi säilyä ihmisen muistissa yllättävillä tavoilla. Keskeistä tulevaisuuden kannalta lienee kuitenkin se, mitä tapahtuu vauvamusiikkitoiminnan jälkeen. Lauletaanko samoja lauluja kotona? Kertooko äiti lapselleen, että juuri tuolla kirkkotilassa vauvana olit, jolloin lapsi alkaa muodostaa myös tietoisempaa suhdetta kirkkotilaan ja musiikkiperintöön. Keskeisin tekijä lienee se, miten lapsi on vuorovaikutuksessa kirkkotilan ja kristillisen musiikkiperinnön kanssa vauvamusiikkitoiminnan jälkeen.

Kirkkotilassa järjestettävästä vauvamusiikkitoiminnasta ja lapsen kasvavasta osallisuudesta nousee myös jänniteitä. Vauva on oman kehitystasonsa mukaisesti mukana toisten järjestämissä toiminnassa, jossa on vahvasti läsnä uskonnollinen kulttuuriperintö sekä kirkkotilana että uskonnollisena musiikkina. Haaste on, onko tällaista mahdollisuus kokea enää myöhemmin. Jumalanpalveluksissa pääsee kirkkotilaan, mutta ei ole välttämättä mahdollista samalla tavalla tutkia kirkkotilaa. Jos lapsi on päässyt tutkimaan kirkkotilaa koko kehollaan, tyytykö hän jatkossa istumaan kirkon penkissä ja kuuntelemaan? Haastaako lasten osallisuus kirkkoa muuttamaan esimerkiksi jumalanpalveluselämänsä sellaiseksi, jossa on enemmän tilaan liikkeelle ja tutkimiselle? Vai kokeeko lapsi vauvamusiikkitoiminnassa sellaista, mistä hän ei enää myöhemmin pääse osalliseksi?

Kirjallisuus

Allen, Holly Catterton

2004 Nurturing Children's Spirituality in Intergenerational Christian Settings. – Donald Ratcliff (toim.), *Children's Spirituality. Christian Perspectives, Research and Applications*, 266-283. Eugene: Cascade Books.

Benjamin, Saija, Marja Laine & Arto Kallioniemi

2015 Varhaiskasvatuksen kulttuuriperintökasvatus yhteiskunnallisessa murroksessa. – Martin Ubani, Saira Poulter & Arto Kallioniemi (toim.), *Uskonto lapsuuden kulttuureissa*, 179–207. Helsinki: Lasten Keskus.

Bergholm, Alexandra & Riku Hämäläinen

2018 (toim.) *Katse pyhään: Näkökulmia uskonnon aineellisuuteen*. Helsinki: Partuuna.

Erilaistuva kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015: Katsaus kirkon työhön.

2016 Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 47.

[https://evl.fi/documents/1327140/47692525/Kirkon+nelivuotiskertomus I+osa Erilaistuva+kirkko 47.pdf](https://evl.fi/documents/1327140/47692525/Kirkon+nelivuotiskertomus+I+osa+Erilaistuva+kirkko+47.pdf)

Hermans, Chris A. M.

2003 *Participatory learning: Religious education in a globalizing society*. Leiden: Brill.

Ikonen, Essi

2017 Kirkkotila oppimisympäristönä. – Pekka Iivonen & Virpi Paulanto (toim.), *Uudistuva uskonnon opetus*, 132–139. Helsinki: Kirjapaja.

Innanen, Tapani

2014 Laulaminen Kauneimmat joululaulut -tapahtumassa sukupolvia yhdistävinä emootioina. – Tapani Innanen & Veli-Matti Salminen (toim.), *Virsi ja laulu Suomessa: Tekstit, kokemus ja kasvatus*, 277–310. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Issakainen, Tytti

2005 (toim.) *Kotikirkko tutuksi viidellä aistilla. Kirkkopedagogiikan opas*. Helsinki: Lasten Keskus.

Jankko, Eriikka

2019 *Lapsi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:ISBN 978-951-51-5383-8>

Jordan, Brigitte & Austin Henderson

1995 Interaction Analysis: Foundations and Practice. *Journal of the Learning Sciences* 4(1): 39–103.

https://doi.org/10.1207/s15327809jls0401_2

Kangas, Jonna

2016 *Enhancing children's participation in early childhood education through the participatory pedagogy*. Helsinki: Department of Teacher Education, Faculty of Behavioral Science, University of Helsinki.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1833-2>

Kiiski, Jouko

2014 Teologian opiskelijat ja virret. – Tapani Innanen & Veli-Matti Salminen (toim.), *Virsi ja laulu Suomessa: Tekstit, kokemus ja kasvatus*, 218–247. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Kilpeläinen, Aino-Elina

2016 Pikkulapsen uskonnollisuus ja spiritualiteetti. – Joonas Salminen (toim.), *Miten Suomi uskoo? Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät*, 77–89. Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura.

Kilpeläinen, Aino-Elina & Inkeri Ruokonen

2018 (Spi)ritual interaction in musical activity for infants in the church space – a qualitative analysis. *International Journal of Children's Spirituality* 23(2): 122–135.

<https://doi.org/10.1080/1364436X.2018.1450734>

Kilpeläinen, Aino-Elina & Marie Vejrup Nielsen

2018 Teaching Rituals: New Church Activities and Religious Education. *International Journal of Practical Theology* 22(1): 23–39.

<https://doi.org/10.1515/ijpt-2016-0035>

Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö

2016 Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu, Kirkko ja toiminta, 47. Kirkkohallitus.

Kulttuuriperintö kuuluu kaikille. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kulttuuriperintöstrategia vuoteen 2024.

2017 Hyväksytty Kirkkohallituksen täysistunnossa 10.10.2017.

<https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kulttuuriperinto/kulttuuriperintostrategia>

Lapsi ja musiikki seurakunnassa.

2015 Suomen ev.-lut. kirkon julkaisu, Kirkko ja toiminta, 24. Kirkkohallitus.

Lapsi on osallinen

2008 Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja. Kirkkohallitus.

Lapset seurakuntalaisina

2013 Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisu 2013:1. Kirkkohallitus.

Lave, Jean & Etienne Wenger

1991 *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511815355>

Marjanen, Kaarina

2009 *The belly-button chord: Connections of pre- and postnatal music education with early mother-child interaction*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/22602>

Mäkelä, Jukka

2011 Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. – Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.), *Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus*, 13–38. Helsinki: Lasten Keskus.

Nielsen, Marie Vejrup

2015 Changing Patterns? Occasional Consumers of New Activities in Old Churches. *Nordic Journal of Religion and Society* 28 (2): 137–153.

Niemelä, Kati

2011 Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. – Kimmo Ketola, Kati Niemelä, Harri Palmu & Hanna Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä: Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*, 40–59. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8484-1>

Niemelä, Kati & Jouko Porkka

2015 Confirmation Work in Finland. – Friedrich Schweitzer, Kati Niemelä, Thomas Schlag & Henrik Simojoki (toim.), *Youth, Religion and Confirmation Work: The Second Study*, 223–233. München: Gütersloher Verlagshaus.

Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas.

2009 Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2009:9. Kirkkohallitus.

Patrikainen, Sanna & Aulikki Toom

2004 Stimulated recall – opettajan pedagogisen ajattelun ja toiminnan tutkimisen menetelmä. – Pertti Kansanen & Kari Uusikylä (toim.), *Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät*, 239–260. Jyväskylä: PS-kustannus.

Piispojen kannanotto 5.12.2019

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispat: Uskontoa ei tule eristää eikä siirtää pois silmistä ja mielestä. Julkaistu 5.12.2019.

<https://evl.fi/uutishuone/tiedotearkisto/-/items/item/29603/Suomen+evankelis-luterilaisen+kirkon+piispat+-+Uskontoa+ei+tule+eristaa+eika+siirtaa+pois+silmista+ja+mielesta>

Ratcliff, Donand

1988 The Cognitive Development of Preschoolers. – Donald Ratcliff (toim.), *Handbook of pre-school religious education*, 7–29. Birmingham, AL: Religious Education Press.

Riegel, Ulrich & Katharina Kindermann

2016 Why leave the classroom? How field trips to the church affect cognitive learning outcomes. *Learning and Instruction* 41: 106–114.

<https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2015.10.004>

Rogoff, Barbara

2003 *The cultural nature of human development*. New York: Oxford University Press.

Saman katon alle. Kirkkotilatyöryhmän mietintö kirkkotilojen kehittämisestä yhteisöjen keskuksiksi.

2019 Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta, 78. Kirkkohallitus.

Tukia-Takala, Outi

2019 *Kirkkotilan monipuolinen käyttö – Tapausesimerkkinä Liedon keskiaikaisen kirkon remontti*. Ylemmän pastoraalitutkinnon kehittämishankkeen raportti.

<https://www.liedonseurakunta.fi/documents/10668840/18952159/Kirkkotilan+monipuolinen+käyttö-kehittämishankkeen+raportti+Outi+Tukia-Takala>

Turja, Leena

2012 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. – Eeva Hujala & Leena Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*, 41–53. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaisiän musiikkikasvatus seurakunnassa

2004 Suomen evankelis-luterilaisen kirkkohallituksen julkaisuja 2004: 8. Kirkon jumalanpalveluselämä- ja musiikkitoimikunta. Kirkkohallitus.

Virtala, Paula.

2015 *The Neural Basis of Western Music Chord Categorisations – Effects on Development and Music Expertise*. Studies in Psychology 107. Cognitive Brain Research Unit. Institute of Behavioural Sciences. Helsinki: University of Helsinki.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0532-5>

Vygotsky, L. S.

1978 *Mind in society: The development of higher psychological functions*. Cambridge: Harvard University Press.

Yleissopimus lasten oikeuksista. Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989.

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>